DORPERAS AITU ŠĶIRNES

AUDZĒŠANAS PROGRAMMA

(Precizēta 01.02.2022.)

2019.

Audzēšanas programma sagatavota un apstiprināta saskaņā ar Latvijas Republikā spēkā esošiem normatīvajiem dokumentiem.

Programmu izstrādāja: Dr. agr. Daina Kairiša, Ilze Miķelsone, Harita Eglīte.

Saturs

Audzēšanas programmā lietoto terminu skaidrojums 4
1. Ciltsdarba programmas īstenošanas rezultāti 5
2. Audzēšanas programmas virsmērķis, mērķi un uzdevumi 7
2.1. Audzēšanas programmas virsmērķis 7
2.2. Mērķis: 7
2.3. Uzdevumi: 7
3. Dorperas aitu šķirnes raksturojums 7
4. Aitu identifikācija 8
5. Dorperas šķirnes aitu izcelsmes reģistrēšana 8
6. Aitu snieguma pārbaude un ģenētiskās kvalitātes novērtējums 8
6.1. Jēru snieguma pārbaude 9
6.2. Vaislai audzējamo aitu un teķu snieguma pārbaude 9
6.3. Aitu māšu snieguma pārbaude 10
6.4. Vaislas teķu snieguma pārbaude 10
7. Ciltsgrāmatas kārtošana 11
8. Vaislinieka sertifikāta reģistrēšana, izsniegšana un derīguma termiņa pagarināšana 12
9. Zootehniskā sertifikāta un izcelsmes apliecinājuma izsniegšanas kārtībā 13
10. Aitu skaits, kas nepieciešams audzēšanas programmas īstenošanai 13
11. Audzēšanas programmas īstenošanas ģeogrāfiskā teritorija 13

Audzēšanas programmā lietoto terminu skaidrojums
(pamatojoties uz regulu (ES) Nr. 2016/1012)

Audzēšanas programma – sistemātisku darbību, tostarp vaislas dzīvnieku un to reproduktīvo produktu dokumentēšanas, selekcijas, audzēšanas un apmaiņas kopums, kas ir izstrādāts un tiek īstenots, lai saglabātu vēlamās fenotipiskās un/vai genotipiskās īpašības vaislas dzīvnieku mērķpopulācijā.

Audzētājs - fiziska vai juridiska persona, kas nodarbojas ar noteiktas šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzēšanu, saskaņā ar audzēšanas programmu, un ir noslēgusi vienošanos ar šķirnes audzētāju biedrību.

Ciltsdarbs – saskaņā ar audzēšanas programmu īstenojams zootehnisko pasākumu kopums dzīvnieku ģenētisko un saimnieciski derīgo īpašību izkopšanai, kurā ietilpst pareiza uzskaite, snieguma pārbaude, izlase, atlase un ģenētiskās kvalitātes noteikšana.

Ciltsgrāmata – datne vai cits datu nesējs, ko uztur šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrība un kurā ir pamatdaļa un viena vai vairākas papilddaļas tās pašas šķirnes dzīvniekiem, kuri neatbilst ierakstīšanai ciltsgrāmatas pamatdaļā.

Pārraudzība - process, kas nodrošina kvantitatīvus un kvalitatīvus datus par lauksaimniecības dzīvnieku un tā produktivitāti un šo datu reģistrēšanu.

Pārraugs - fiziska persona, kura veic pārraudzību.

Sertificēts vaislinieks - vīriešu kārtas lauksaimniecības dzīvnieks, kurš atbilst audzēšanas programmā noteiktajiem kritērijiem, un par ko ir saņemts izmantošanas sertifikāts.

Snieguma pārbaude - process audzēšanas programmas īstenošanai, kas nodrošina kvantitatīvus datus par lauksaimniecības dzīvnieku, tā produktivitāti, eksterjeru, kā arī citus ģenētiskās kvalitātes noteikšanai nepieciešamos datus un šo datu reģistrēšanu.

Šķirne - dzīvnieku populācija, kas ir pietiekami viendabīga, lai to par atšķirīgu no citiem tās pašas sugas dzīvniekiem uzskatītu viena vai vairākas audzētāju grupas, kuras ir vienojušās minētos dzīvniekus, norādot zināmos to priekštečus, ierakstīt ciltsgrāmatās, lai atražotu to iedzimtās īpašības, audzēšanas programmā izmantojot reprodukciju, apmaiņu un selekciju.

Šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrība - audzētāju apvienība, audzētāju organizācija vai publiska struktūra, kuru dalībvalsts kompetentā iestāde atzinusi nolūkam īstenot audzēšanas programmu ar tīršķirnes vaislas dzīvniekiem, kuri ierakstīti vienā vai vairākās ciltsgrāmatās, ko minētā apvienība, organizācija vai struktūra uztur vai izveido.

Tīršķirnes vaislas dzīvnieks - dzīvnieks ar 100% attiecīgās šķirnes asinību, vai atbilst audzēšanas programmā norādītajām prasībām.

Vaislas dzīvnieks – tīršķirnes vaislas dzīvnieks, kas ierakstīts ciltsgrāmatas A sadaļā.

Vaislas materiāls – no vaislas dzīvniekiem mākslīgās reprodukcijas nolūkā savākta vai iegūta sperma, olšūnas vai embriji.

Vērtētājs - fiziska persona, kura ir saņēmusies sertifikātu un veic dažāda vecuma un dzimuma aitu vērtēšanu.

Zootehniskais sertifikāts – izcelsmes sertifikāts, apliecinājums vai komerciāla dokumentācija, ko par vaislas dzīvniekiem vai to reproduktīvajiem produktiem, kurā sniegta informācija par vaislas dzīvnieku vai to reproduktīvo produktu ģenētisko izcelsmi, identifikāciju un, ja pieejams, par snieguma pārbaudes vai ģenētiskās izvērtēšanas rezultātiem.

IEVADS

Dorperas aitu šķirne ir izveidota Dienvidāfrikā, bet neskatoties uz atšķirīgiem klimatiskajiem apstākļiem, šīs šķirnes aitas tiek audzētas daudzās pasaules valstīs. Eiropā Dorperas šķirnes populācija ir viena no skaitliski mazākām.

Šķirnes aitu galvenās pozitīvās īpašības ir nesezonāla meklēšanās, īsa vilna, kas noiet dabiskā veidā un nav jācērp, ātraudzīgi jēri ar muskuļotu gurnu – krustu daļu, kas nodrošina augstu gaļas iznākumu.

Šķirne pieder tēva šķirņu grupai un piemērota krustošanai ar mātes šķirņu aitām, piemēram, Latvijā pārsvarā audzētām Latvijas tumšgalves un Romanovas.

1. Ciltsdarba programmas īstenošanas rezultāti
(no 2014. līdz 2018. gadam)

Pirmā ciltsdarba programma Dorperas šķirnes aitu selekcijai Latvijā tika sagatavota 2013. gadā un, pamatojoties uz programmas prasībām atbilstošu aitu skaitu un vērtēšanas rezultātiem, par Dorperas šķirnes aitu audzēšanas saimniecību tika atzīta SIA „SF 17". Saimniecības aitu ganāmpulks veidots no Vācijā dzimušām un Latvijā ievestām tīršķirnes aitām un teķiem. Programmas īstenošanas laikā iegūtie aitu māšu produktivitāti raksturojošie rādītāji SIA „SF 17" apkopoti 1. tabulā.

1. tabula

Dorperas šķirnes aitu un teķu produktivitātes rādītāji

Aitu grupa	Vērtētās pazīmes	Pārraudzības gads				
		2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018
Aitu māšu skaits		45	31	36	53	44
Aitu mātes	Auglība, %	140.0	149.0	159.0	155.0	140.0
	jēru saglabāšana, %	96.0	90.0	59.1	80.6	87.5
Vaislas teķi	jēru skaits no vienas atnesušās aitu mātes	1.40	1.49	1.59	1.55	1.35
	atnesušās aitu mātes no lecinātām, %	90.0	75.0	96.3	100.0	94.3
Jēri	dzīvmasa piedzimstot, kg	3.7	4.3	4.9	4.2	3.9
	koriģētā dzīvmasa 70 dienu vecumā, kg	20.3	22.8	24.3	23.1	21.8
	dzīvmasas pieaugums diennaktī līdz vērtēšanai, g	236.0	265.0	276.0	268.0	255.2

Aitu māšu auglība salīdzinot ar Dorperas šķirnei raksturīgo no 140% līdz 159% ir vidēja, un skaidrojama ar lielu pirmās atnešanās aitu māšu īpatsvaru.

Par aitu māšu kvalitāti liecina ne tikai auglība, bet arī jēru saglabāšanas %, kas bija lielā amplitūdā, no 59.1% (2015./2016. g.) līdz 96% (2013./2014. g.). Iegūtie rezultāti apstiprina vides ietekmes nozīmi jēru saglabāšanā.

Jēru dzīvmasas pieaugums diennaktī zīdīšanas periodā no 236 līdz 276 g, turklāt lielākais pieaugums iegūts 2013./2014. pārraudzības gadā, kad aitu mātēm fiksēta lielākā auglība. Sasniegtais jēru dzīvmasas pieaugums diennaktī un koriģētā dzīvmasa 70 dienu vecumā, ņemot vērā aitu māšu auglību, vērtējama kā vidēja.

Vaislas teķu izmantošanas rezultāti ir vērtējami kā labi, vidējais aitu māšu apaugļošanas % no 90% līdz 100%, izņemot 2014./ 2015. g., kad tas bija 75%. Iegūto jēru

skaits no vienas atnesušās aitu mātes – 1.35 līdz 1.59, atbilst aitu māšu auglībai, un ir jāvērtē kā vidējs.

Audzējamo aitu un teķu vērtējums 5 pārraudzības gados apkopots 2. tabulā. Iegūtie vērtējuma rezultāti liecina, ka visi teķi ieguvuši El klases novērtējumu, bet daļa no audzējamām aitām ieguva I klases vērtējumu. Audzējamās aitas 2016./2017. pārraudzības gadā netika novērtētas, jo tika eksportētas uz citām valstīm. Audzējamo aitu eksterjera un muskuļojuma vērtējums 2017./2018. gadā bija augstākais, attiecīgi 8.1 un 7.6 punkti. Varam secināt, ka šajā gadā audzēšanai bija atstātas aitas ar ļoti labu eksterjeru un labi veidotu muskulatūru.

2. tabula

Dorperas šķirnes audzējamo aitu un teķu vērtējums

Vērtētās pazīmes	Vērtējums, punkti	
	audzējamās aitas	audzējamie teķi
2013/2014 pārraudzības gadā		
Muskuļojums, punkti	7.2	7.8
Eksterjers, punkti	7.6	7.5
El klase, %	61.5	100.0
I klase, %	38.5	0.0
2014/2015 pārraudzības gadā		
Muskuļojums, punkti	7.3	7.8
Eksterjers, punkti	7.2	7.2
El klase, %	50.0	83.3
I klase, %	50.0	16.7
2015/2016 pārraudzības gadā		
Muskuļojums, punkti	7.3	8.0
Eksterjers, punkti	7.4	7.2
El klase, %	73.3	100.0
I klase, %	26.7	0.0
2016/2017 pārraudzības gadā		
Muskuļojums, punkti	-	8.3
Eksterjers, punkti	-	7.8
El klase, %	-	100.0
I klase, %	-	0.0
2017/2018 pārraudzības gadā		
Muskuļojums, punkti	7.6	8.0
Eksterjers, punkti	8.1	7.0
El klase, %	57.1	100.0
I klase, %	42.9	0.0

Audzējamo teķu eksterjera vērtējums 2017./2018. gadā, vidēji 7.0 punkti – labs, bet muskuļojuma vērtējums – 8 punkti, ļoti labs.

Projekta „Dažādu šķirņu aitu un to krustojumu piemērotība kvalitatīvu liemeņu un jēra gaļas ieguvei" īstenošanas laikā veikta Dorperas tīršķirnes jēru kontrolnobarošana. Jēri nobarošanas beigās bija vidēji 160 dienu veci, 49 kg smagi, vidējais dzīvmasas pieaugums 65 nobarošanas dienās - 315 g diennaktī, kautiznākums 50.5%, iegūti ļoti labas kvalitātes liemeņi, vērtējums pēc SEUROP - E, U un R+ klase.

Iegūtie rezultāti apstiprina, ka Latvijā audzētajiem vaislas dzīvniekiem ir šķirnei atbilstošs ģenētiskais potenciāls, kas ir mērķtiecīgi jāizmanto nākamās audzēšanas programmas īstenošanas laikā.

2. Audzēšanas programmas virsmērķis, mērķi un uzdevumi

2.1. Audzēšanas programmas virsmērķis

Audzēt un pavairot Latvijas apstākļiem piemērotas Dorperas šķirnes aitas.

2.2. Mērķis:

2.2.1. iegūt kvalitatīvas visu vecumu un dzimumu tīršķirnes aitas,

2.2.2. veidot tīršķirnes, Skrepi rezistentus aitu ganāmpulkus.

2.3. Uzdevumi:

2.3.1. Palielināt vidējo aitu māšu auglību līdz 160% un jēru saglabāšanu līdz atšķiršanai no mātēm, līdz 90%.

2.3.2. Izmantot vaislas dzīvnieku ieguvei augstvērtīgas, Skrepi rezistenta (R1), selekcijai vēlama (R2) vai neitrāla (R3) genotipa aitu mātes.

2.3.3. Kāpināt jēru augšanas tempu, līdz 300 g d^{-1} teķiem sasniedzot 24.0 kg, bet aitām 22.0 kg dzīvmasu 70 dienu vecumā.

2.3.4. Veikt jēru muskuļaudu un taukaudu slāņa biezuma mērījumus ar ultrasonogrāfu (pret 13. ribu). No 2024. pārraudzības gada, uzsākt to izmantošanu jēru un vaislas teķu snieguma novērtēšanā.

2.3.5. Uzlabot vaislas teķu pēcnācēju ieguvi no vienas atnesušās aitu mātes līdz 1.6 jēriem.

2.3.6. No 2024. pārraudzības gada veikt teķu snieguma pārbaudi pēc pēcnācēju kontrolnobarošanas rezultātiem.

2.3.7. Izmantot vaislai augstvērtīgus, Skrepi rezistentus (R1) vai selekcijai vēlamus (R2) sertificētus vaislas teķus.

2.3.8. Vaislas dzīvnieku izcelsmes noteikšanai, uzkrāt informāciju par laboratorijā iegūtajiem DNS profiliem.

3. Dorperas aitu šķirnes raksturojums

Šķirne izveidota 1950. gadā Dienvidāfrikā, izmantojot Dorsetas ragainās un Persijas melngalves aitas. Aitas ir baltas krāsas ar melnu galvu un kaklu (1. att.). Vilna viegla, nevienveida, īsa, kas pavasarī dabiskā veidā noiet, bet ne vienmēr tas novērojams muguras daļā. Galva, kakls, vēders un sānu daļas ir bez vilnas. Aitām ragu nav, bet teķiem novēro cietus (strupus) ragu aizmetņus. Aitu māšu dzīvmasa 70 – 80 kg, teķu 100 – 120 kg. Aitām meklēšanās ir nesezonāla. Vieglas dzemdības, labs pienīgums un mātes īpašības. Aitas divu gadu laikā var atnesties 3 reizes, vidējais jēru skaits no aitu mātes gadā līdz 2.25, pirmo reizi atnesoties, parasti dzimst 1 jērs.

1. att. Dorperas šķirnes teķis (foto no Biedrības arhīva).

Jēri enerģiski, dzīvotspējīgi. Šķirne izveidota pieticīgos ēdināšanas apstākļos, tāpēc labi izmanto dažādās kvalitātes ganību zāli, ēd lapas un koku dzinumus.

4. Aitu identifikācija

Lai nodrošinātu vienotu uzskaites sistēmu, valstī veido dzīvnieku reģistru un ganāmpulku reģistru. Reģistra izveidošanu un uzturēšanu nodrošina Lauksaimniecības datu centrs (LDC).

Aitu identifikāciju nodrošina atbilstoši normatīvajiem aktiem par lauksaimniecības un akvakultūras dzīvnieku, to ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas kārtību, kā arī lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanas kārtību.

5. Dorperas šķirnes aitu izcelsmes reģistrēšana

Dorperas šķirnes vaislas dzīvnieku ieguvei izmanto **tīraudzēšanu,** tas ir dzīvnieku pārošanu **vienas šķirnes** ietvaros. Tīršķirnes aitām un teķiem piemīt šķirnei raksturīgākās īpašības, tie iegūti no vienas un tās pašas šķirnes vecākiem un vecvecākiem, kuru piederību tīršķirnei apstiprina dokumenti (ciltskartīte, zootehniskais sertifikāts, ieraksti ciltsgrāmatā).

6. Aitu snieguma pārbaude un ģenētiskās kvalitātes novērtējums

Aitām snieguma pārbaudei un ģenētiskās kvalitātes novērtēšanai izmanto datus par to izcelšanos, ķermeņa uzbūvi un produktivitāti. Iegūto novērtējumu izmanto ciltsdarbā mērķtiecīgai labāko dzīvnieku izlasei. Sistemātiska izlase, kas izdarīta noteiktā virzienā vairākās paaudzēs, nodrošina ganāmpulka saimnieciski derīgo īpašību izkopšanu un nostiprināšanu. Novērtēšanas dati ir pamatā iepriekšējos gados izdarītās atlases rezultātu novērtēšanai un tālāko pāru atlases principu un audzēšanas virzienu noteikšanai.

Vaislai audzējamo jēru, aitu un teķu snieguma pārbaudi, atbilstoši Audzēšanas programmas prasībām, veic sertificēti pārraugi un vērtētāji. Vērtēšanai izmanto 3. tabulā apkopoto punktu skalu.

3. tabula

Aitu snieguma pārbaudē izmantotās produktivitātes raksturojošo pazīmju vērtēšanas skala

Punkti	Vērtējums
10	**izcils**
9	**teicams**
8	**ļoti labs**
7	**labs**
6	**gandrīz labs**
5	vidējs
4	gandrīz vidējs
3	vājš
2	slikts
1	ļoti slikts

Visu vecuma grupu un dzimumu šķirnes aitu sniegumu vērtē, vadoties pēc izstrādātās **Gaļas tipa šķirņu vērtēšanas instrukcijas.**

6.1. Jēru snieguma pārbaude

Jērus vērtē no 60 līdz 95 dienu vecumā, uz vietas saimniecībā nosakot jēru dzīvmasu un jēru apskates laikā identificējot eksterjera kļūdas vai nepilnības.

Jērus sver sertificēts pārraugs vai vērtētājs, bet eksterjera vērtēšanu veic vērtētājs. Biedrības speciālists jēriem veic muskulatūras un taukaudu slāņa mērījumus. Ar ultrasonogrāfu. Iegūtos rezultātus ieraksta kontroles lapā.

Audzēšanas programmas īstenošanas laikā no 2019.–2023. gadam, ultrasonogrāfijas mērījumi tiek uzkrāti. Pēc iegūto datu analīzes, 2024. gadā vērtēšanas rezultāti tiks izmantoti jēru un vaislas teļu snieguma pārbaudē.

Kontroles lapas apstrādā LDC un sagatavo atskaites, kurās norāda jēru izmantošanas virzienu (V – vaislai, G – gaļas ganāmpulkam, K – kaušanai), vērtējumu punktos un klasi. Jēru vērtēšanai izmanto datus par:

- vidējo mātes auglību visā tās izmantošanas laikā;
- jēra dzīvmasu, kas koriģēta uz 70 dienu vecumu;
- identificētās eksterjera kļūdas un to izteiktību.

Vēlams, lai aitu mātei, no kuras iegūst vaislas jērus, dzemdību gaita visās atnešanās reizēs būtu atzīmēta kā viegla (apzīmēšanas aktā atzīmēts kā 1, vai elektroniski – 1 dzemdības bez palīdzības).

Jēra snieguma kopvērtējuma noteikšanai līdz 2024. gadam, pazīmju, aitu mātes auglība un jēra dzīvmasa 70 dienu vecumā, vērtējums tiek summēts (4. tab.).

4. tabula

Jēru snieguma novērtējums

Punkti	Vērtējums	Klase	Izmantošanas virziens (atskaitē ieraksts izmantošana vaislai - V, gaļas ganāmpulkam - G, kaušanai – K)	
			V (teķis)	S (aita)
16 un vairāk	teicams	Elite	V	V
14 - 15	ļoti labs	I	G	V
12 - 13	labs		K	V
Līdz 11	gandrīz labs	Br	K	K

Ņemot vērā nelielo šķirnes aitu skaitu, vaislai tiks atstātas aitas, kuru vērtējums ne mazāks par 12 punktiem.

Teķu kopvērtējums ne mazāks par 16 punktiem – El klase.

6.2. Vaislai audzējamo aitu un teķu snieguma pārbaude

Audzējamās aitas un teķus vērtēt no 8 līdz 18 mēnešu vecumam, sasniedzot vismaz 75% no pieaugušas aitas vai teķa dzīvmasas, teķim jāsver vismaz 65 kg, aitai vismaz 50 kg.

Dorperas šķirnes aitām un teķiem vērtē eksterjeru un muskuļojumu**.** To veic 2 vērtētāji.

Izmantojot audzējamo aitu un teķu eksterjera un muskuļojuma vērtējumu, tiek noteikts to snieguma pārbaudes rezultāts, kopvērtējuma klase un izmantošanas virziens (5. tab.).

5. tabula

Audzējamo aitu un teķu snieguma novērtējums

Punkti	Vērtējums	Klase	Izmantošanas virziens	
			V (teķis)	S (aita)
14.0 un vairāk	teicami	El	V	V
13.0	labi	I	G	V
līdz 12.0	gandrīz labi	B	K	K

Vaislai audzējamo teķu vērtējums nedrīkst būt zemāks par 14 punktiem, bet katras atsevišķās pazīmes ne zemāks par 7 punktiem.

Vaislai audzējamo aitu vērtējums nedrīkst būt zemāks par 13 punktiem, muskuļojuma attīstības vērtējums - ne zemāks par 6 punktiem, bet eksterjera vērtējums – ne zemāks par 7 punktiem.

6.3. Aitu māšu snieguma pārbaude

Pamatojoties uz kontroles lapās un reģistrā izdarītajiem ierakstiem, LDC aitu mātes katru gadu novērtē pēc šādām pazīmēm:

- Auglība, %
- Jēru dzīvmasa (vērtējot 60-95 dienu vecumā), kas koriģēta uz 70 dienu vecumu (kg)

Aitu māšu snieguma pārbaudes rezultātus apkopo vērtējuma klasēs (6. tab.).

6. tabula

Aitu māšu snieguma novērtējums

Punkti	Vērtējums	Klase	Izmantošanas virziens
16.0 un vairāk	teicami	El	ciltskodola grupa (atskaites lapā ieraksts C)
14.0 – 15.9	loti labi	I	vaislas aitu ieguvei (atskaites lapā ieraksts V)
12.0 – 13.9	labi	II	vaislas aitu ieguvei (atskaites lapā ieraksts V)
Līdz 11.9	gandrīz labi	Brāķis	izmantojamas gaļas jēru ieguvei (atskaites lapā ieraksts K)

Vaislas jēru ieguvei izmanto aitu mātes, kuru vērtējums nav zemāks par 12 punktiem. Pēc tam, kad aitu māte ir sasniegusi El klases vērtējumu (ne agrāk kā pēc 2. atnešanās reizes), vērtējums tiek saglabāts visu tās turpmāko izmantošanas laiku!

6.4. Vaislas teķu snieguma pārbaude

Vaislas teķu novērtēšanu pēc pēcnācēju ieguves veic LDC, izmantojot–**audzētāja** reģistrēto informāciju par aplecināšanai nozīmētajām aitu mātēm, to atnešanās datiem un reģistrētajiem jēriem.

Vaislas teķiem, snieguma pārbaudei, novērtē:

- aplecināšanas rezultātu (grūsno aitu māšu %, ko nosaka pēc aitu māšu atnešanās rezultātiem),
- iegūto jēru skaitu uz vienu atnesušos aitu māti.

Vaislas teķu snieguma pārbaudē iegūto vērtējumu pēc aplecināto (grūsno) aitu māšu īpatsvara un jēru ieguves, apvieno kopvērtējumā (7. tab.).

Ja vaislas teķim lecināšanai izveidota grupa no audzējamām aitām (100% jaunaitas) vai jauktā grupa no audzējamām aitām (vismaz 50%) un dažāda vecuma aitu mātēm, un pēc atnešanās datiem vidējā jēru ieguve ir mazāka par 1.5 jēriem, jēru ieguves novērtēšanai izmanto koeficientu 1.5 un vērtējums – 7 punkti.

Vaislas teķus izmanto vaislas jēru ieguvei, ja kopvērtējums nav mazāks par 14 punktiem.

7. tabula

Vaislas teķu snieguma novērtējums (1)

Punkti	Klase	Izmantošanas virziens
14.0 un vairāk	El	atskaitē ieraksts – V, izmantot vaislai
12.0 - 13.0	I	atskaitē ieraksts - G, izmantot gaļas jēru ieguvei
Līdz 11.0	Br	atskaitē ieraksts – K, realizēt gaļai

Teķiem, no kuriem snieguma pārbaudes gadā nav iegūti pēcnācēji, saglabā iepriekšējo vērtējumu.

Pārbaudes teķa statusu var saglabāt 2 pārraudzības gadus, ja teķi pirmo reizi izmanto kā rezerves teķi.

Vaislas teķim reģistrē datus par pēcnācēju (jēru) nobarošanu (dzīvmasas pieaugums diennaktī), muguras garā muskuļa un taukaudu slāņa dziļumu pret 13 ribu (ultrasonogrāfijas mērījums). Teķu pārbaudi pēc pēcnācēju nobarošanas datiem veic ne tikai stacijā, bet arī uz vietas aitu audzētāja ganāmpulkā. **Iegūtie rezultāti no 2024. gada tiks iekļauti vaislas teķu ģenētiskās kvalitātes noteikšanā.**

Vaislas teķa pēcnācēju dzīvmasas pieauguma diennaktī vērtējums nevar būt mazāks par 7 punktiem. Pēc vaislas teķu snieguma pārbaudē iekļauto pēcnācēju kontrolnobarošanas rezultātiem, kopējais vērtējums, lai teķi turpmāk izmantotu vaislai, nedrīkstēs būt mazāks par 21 punktu (8. tabula).

8. tabula

Vaislas teķu snieguma novērtējums (2)

Punkti	Klase	Izmantošanas virziens
21.0 un vairāk	El	V
19.0 - 20.0	I	G
Līdz 18.0	Brāķis	K

Teķis uzlabotāja statusu saņem, ja kopējais novērtējums nav zemāks par 22 punktiem (El kl. U). Teķus uzlabotājus izmanto vaislinieku ieguvei.

Pēc pēcnācēju kvalitātes pārbaudītam vaislas teķim, El klases vērtējums tiek saglabāts visu tā turpmāko izmantošanas laiku.

7. Ciltsgrāmatas kārtošana

Ciltsgrāmata ir informācijas krājums par aitu un teķu izcelšanos, produktivitāti un ciltsvērtību. Ciltsgrāmatā ieraksta novērtētus vaislas dzīvniekus ar šķirnei atbilstošu zināmu izcelsmi un eksterjeru.

Ciltsgrāmatu kārto šķirnes aitu audzētāju biedrība.

Ciltsgrāmatu izmanto:

1) ciltsdarba analīzei;
2) labāko dzīvnieku izlasei un pāru atlasei;
3) turpmāko ciltsdarba uzdevumu noteikšanai.

Ciltsgrāmatai ir divas daļas, pamatdaļa - A un papilddaļa – B.

Pamatdaļā uzņem visus dzīvos dzīvniekus, kuriem ir šķirnei atbilstoša izcelsme trīs priekšteču paaudzēs. Ciltsgrāmatas pamatdaļā uzņem arī dzīvnieka vecākus un vecvecākus, kas var būt arī likvidēti vai krituši.

Ciltsgrāmatas pamatdaļa ir sadalīta divās klasēs, A1 un A2.
A1 klasē ieraksta dzīvniekus ar atbilstošu izcelsmi un audzēšanas programmas prasībām atbilstošu produktivitāti (9. tabula). Ciltsgrāmatas A1 klasē var ierakstīt aitu mātes pēc pirmās atnešanās, ja metienā piedzimuši divi, vai vairāk jēru.

9. tabula

Dorperas šķirnes aitu un teķu minimālās produktivitātes pazīmes un Skrepi genotips ierakstīšanai ciltsgrāmatas A1 klasē

Produktivitātes pazīmes	Teķi	Aitas
Jēru ieguve no vienas aitu mātes	1.6	x
Auglība, %	x	150
Kopvērtējums, klase	El	El vai I
Skrepi genotips	R1, R2	R1, R2, R3

Pamatdaļas A2 klasē ieraksta atbilstošas izcelsmes jērus, audzējamās aitas un teķus, kuriem ir veikta snieguma pārbaude. A2 klasē ierakstītās aitas un teķus, pēc 9. tabulā apkopoto rādītāju sasniegšanas, var pārcelt uz ciltsgrāmatas A1 klasi.

B daļas sieviešu dzimtas pēcnācēji var tikt uzņemti ciltsgrāmatas pamatdaļā (A), ja tēvs, tēva tēvs un mātes tēvs ir uzņemti tās pašās šķirnes ciltsgrāmatas pamatdaļā, bet māte un mātes māte ir uzņemti tās pašas šķirnes ciltsgrāmatas papilddaļā (B).

Ar zootehnisko sertifikātu no ārvalstīm ievestie šķirnes dzīvnieki tiek uzņemti ciltsgrāmatas pamatdaļā (A) ar zināmu izcelsmi divās priekšteču paaudzēs.

Ciltsgrāmatas papilddaļā (B) uzņem Dorperas šķirnes aitas ar izcelsmes apliecinājumu un šķirnei atbilstošu izcelsmi trīs priekšteču paaudzēs un šķirnei atbilstošu vizuālo izskatu.

8. Vaislinieka sertifikāta reģistrēšana, izsniegšana un derīguma termiņa pagarināšana

Vaislinieka sertifikātu reģistrē un izsniedz šķirnes aitu audzētāju biedrība. Uzsākot vaislas darbību, teķim tiek reģistrēts pārbaudes sertifikāts līdz 1 gadam, kura laikā iegūst novērtējumu. Teķis ir ierakstīts vai atbilst ierakstīšanai ciltsgrāmatas pamatdaļā (A2).
Lai reģistrētu sertifikātu, vaislinieka vai vaislas materiāla īpašnieks iesniedz šķirnes aitu audzētāju biedrībai:

1. Iesniegumu vaislinieka sertifikāta reģistrēšanai;
2. Ārzemēs iepirktajam vaisliniekam, zootehniskā sertifikāta kopiju izsniedzējas valsts oriģinālvalodā un tā tulkojumu valsts valodā;
3. Veselības sertifikāta kopiju, ja vaislinieku un tā vaislas materiāls iepirkts citā valstī.

Biedrība mēneša laikā pēc iesnieguma saņemšanas izvērtē saņemtos dokumentus un reģistrē vaislinieka sertifikātu, vai paziņo par atteikumu.
Lai pagarinātu sertifikāta derīguma termiņu, persona ne vēlāk kā 30 dienas pirms sertifikāta derīguma termiņa beigām iesniedz organizācijai:

1. Iesniegumu vaislinieka sertifikāta pagarināšanai;
2. *Maedi-Visna* izmeklējuma rezultātus, ja vaislinieks nav no M3 statusa novietnes.

Ja vaislinieka novērtējums atbilst audzēšanas programmā noteiktajām prasībām, sertifikāta derīguma termiņš tiek pagarināts uz 5 gadiem, saglabājot pirmo reizi izsniegtā sertifikāta kārtas numuru.
Biedrība LDC datu bāzē reģistrē informāciju par sertificētajiem vaisliniekiem, un sertificēto vaislas materiālu.
Pēc īpašnieka pieprasījuma biedrība 10 dienu laikā izsniedz vaislinieka vai vaislas materiāla sertifikātu dokumenta formā.
LDC nodrošina publisku informācijas pieejamību par sertificēto vaislinieku vai sertificēta vaislas materiāla izcelsmi un ģenētisko kvalitāti.

9. Zootehniskā sertifikāta un izcelsmes apliecinājuma izsniegšanas kārtībā

Zootehnisko sertifikātu sagatavo visu vecumu un dzimumu aitām, kuras uzņemtas vai atbilst uzņemšanai ciltsgrāmatas pamatdaļā (A).

Ja dzīvnieks ir uzņemts ciltsgrāmatā, vaislas dzīvnieku apritei Latvijas teritorijā, zootehniskais sertifikāts nav nepieciešams.

Zootehniskā sertifikāta saņemšanai audzētājs iesniedz biedrībai pieteikumu, kurā norāda vaislas aitu identitātes Nr. un valsti, uz kuru plānots aitas pārdot.

Biedrība pārbauda iesniegtās informācijas atbilstību prasībām un mēneša laikā pieņem lēmumu par zootehniskā sertifikāta izsniegšanu.

Ja sertifikāta izsniegšana tiek atteikta, biedrība izsniedz audzētājam rakstisku atteikumu, kurā norāda atteikuma iemeslus.

Izcelsmes apliecinājumu sagatavo visu vecumu un dzimumu aitām, kuras neatbilst uzņemšanai ciltsgrāmatas pamatdaļā , bet tās plānots pārdot audzēšanai.

Apliecinājuma saņemšanai audzētājs iesniedz biedrībai pieteikumu, kurā norāda aitu identitātes Nr.

Biedrība pārbauda iesniegtās informācijas atbilstību prasībām un mēneša laikā pieņem lēmumu par izcelsmes apliecinājuma izsniegšanu. Ja izcelsmes apliecinājuma izsniegšana tiek atteikta, biedrība izsniedz audzētājam rakstisku skaidrojumu, kurā norāda atteikuma iemeslus.

.

10. Aitu skaits, kas nepieciešams audzēšanas programmas īstenošanai

Audzēšanas programmas īstenošanai nepieciešamais aitu māšu skaits ir vismaz 50 un vismaz 3 savā starpā neradniecīgi sertificēti vaislas teķi, paredzot, ka vienam audzētājam ir vismaz 10 ciltsgrāmatas pamatdaļā uzņemtas vai uzņemšanai atbilstošas aitu mātes un viens tīršķirnes vaislas teķis.

11. Audzēšanas programmas īstenošanas ģeogrāfiskā teritorija

Dorperas šķirnes aitu audzēšanas programmu īsteno Latvijas Republikas teritorijā.